

Hybride onderwijs aan de VU: een tussenoplossing maar geen permanent alternatief

Notitie namens KnowVU Denktank ^{1,2}; Mariëtte Huizinga, Inge van Wijk, Jos Akkermans. In samenwerking met Floor van der Steijle, Noa Smit, Samantha van der Plas, Tessel van Dongen – masterstudenten Onderwijs en Innovatie. Juni 2021.

¹ De auteurs schreven deze notitie namens de KnowVU Denktank en niet namens hun respectievelijke faculteiten.

² Een klein deel van de KnowVU Denktank kan niet achter deze notitie staan. Dit deel is het fundamenteel oneens met de invoering van hybride onderwijs aan de de VU, waarbij de belangrijkste reden is dat de kwaliteit van het onderwijs niet kan worden gewaarborgd.

Context

In de Strategie 2020-2025 geeft de VU de ambities voor toekomstig onderwijs weer. Waar het gaat om *Gepersonaliseerd leren en leren op maat* valt er te lezen: “We voeren *blended learning*¹ in en onderwijs dat uitsluitend gericht is op kennisoverdracht bieden we in de toekomst in principe primair *online* aan. In persoonlijke contacten op de campus ligt de focus meer op het verdiepen en in de toepassing van kennis en het bijbrengen en oefenen van academische, persoonlijke en maatschappelijke vaardigheden. Werken in teams speelt daarbij een belangrijke rol, maar ook het multidisciplinair analyseren en oplossen van uitdagende vraagstukken.”

Daarnaast zet de VU sterk in op *Mixed Classroom*, waarin wordt voortgebouwd op de verschillen tussen studenten om de leerervaring voor alle aanwezige studenten te verrijken. De verschillen worden gebruikt om mogelijke spanningen tussen perspectieven om kritisch denken te stimuleren, analytische vaardigheden te ontwikkelen en creatieve oplossingen te genereren.

Covid-19 heeft het uiterste gevraagd van docenten en studenten. Het onderwijs dat voorheen altijd on-campus was, moest worden omgezet in digitaal onderwijs. Dit had veel voeten in de aarde. De VU ondersteunde zeer adequaat bij deze exercitie. Hoewel de plotselinge omschakeling lang niet overal soepel is verlopen heeft de afgelopen periode wel laten zien dat er veel mogelijkheden zijn met *online* onderwijs. Nu zijn we onderweg naar hopelijk betere tijden waarin weer meer mogelijk is als het gaat om onderwijs op de campus. De VU zet nu versneld in op *blended* onderwijs waarin een groot deel op de campus gegeven zal worden en een deel *online*. Daarnaast speelt het ‘probleem’ van de fors toegenomen studentenaantallen. Het onderwijs past simpelweg niet meer in de beschikbare zalen. Het inzetten van *blended* onderwijs kan eventueel verlichting brengen bij het oplossen van het zalentekort.

Op de campus worden er meer onderwijszalen gereed gemaakt voor hybride onderwijs. Deze zalen waren vanwege Covid-19 reeds beschikbaar voor het streamen en opnemen van

¹ Blended learning betreft het optimaliseren en verrijken van studentgerichte leerervaringen, mogelijk gemaakt door de harmonieuze integratie van verschillende activerende strategieën, bereikt door de combinatie van fysieke interactie met ICT. Last, B., & Jongen, S. (2021). *Blended learning en onderwijsontwerp: Van theorie naar praktijk*. Boom Uitgevers.

onderwijs. Het aantal hiervoor geschikte zalen wordt momenteel uitgebreid, mede om rekening te houden met het tekort aan beschikbare zalen. Deze waarneming baart ons zorgen in het licht van de voorgestelde plannen in de Strategie 2020-2025. In deze notitie betogen we dat hybride onderwijs geschikt is als tussenoplossing, maar wat betreft kleinschalig interactief onderwijs niet als permanent alternatief voor het bereiken van de gestelde doelen ten aanzien van *Gepersonaliseerd leren en leren op maat*. Voor grootschalige hoorcolleges zien we wellicht mogelijkheden.

Hybride onderwijs

Hybride onderwijs is het synchroon aanbieden van *online* en fysiek onderwijs. Dit houdt in dat een deel van de studenten fysiek in de zaal aanwezig is en het andere deel op hetzelfde moment *online* meedoet vanuit huis of een andere locatie. De docent is daarbij in de zaal aanwezig. Een andere benaming hiervoor is multi-locatieleren of hybride virtueel onderwijs (Raes et al., 2020). Hybride onderwijs is dus iets anders dan *blended learning*, waarbij gebruik wordt gemaakt van verschillende instructievormen, -methodes en waarbij er een mix is van *online* en fysiek onderwijs (Graham, 2006). Bij *blended learning* leren studenten asynchroon: ze bepalen zelf wanneer ze leren. Hybride onderwijs zou een vorm kunnen zijn binnen een breder plan van *blended learning*.

Hybride onderwijs heeft voordelen, maar ook serieuze nadelen. We zetten ze hieronder op een rij. De voordelen liggen vooral op het gebied van werkdrukverlichting en flexibilisering:

- Capaciteitsvergroting. Hybride onderwijs maakt het eenvoudiger om hoorcollege te geven aan een grote groep. Dit vergroot de capaciteit van een opleiding en maakt dat meer studenten kunnen deelnemen aan een studie.
- Werkdrukverlichting. Door hoorcolleges aan grotere groepen te geven hoeft een docent niet twee keer hetzelfde college te geven. De bespaarde tijd kan eventueel worden besteed aan bijvoorbeeld persoonlijke begeleiding van studenten (e.g., Bell et al. 2014).
- Flexibiliteit. Het aantal reisbewegingen en de reistijd naar de campus wordt beperkt. Dit heeft voordelen voor studenten die bijvoorbeeld niet mobiel zijn. Ook maakt het hybride onderwijs het makkelijker om een vak buiten de eigen instelling te volgen, bijvoorbeeld voor internationale studenten (e.g., Hall & Villareal, 2015). Hierdoor neemt de kans dat studenten in aanraking komen met een meer diverse groep studenten toe, wat voor een rijke leerervaring zorgt.
- Technologie. Door het volgen van hybride onderwijs vergroten studenten hun bekwaamheid met het omgaan van technologische hulpmiddelen, waardoor zij beter voorbereid worden op het werkveld waarin het steeds belangrijker wordt om met deze technologie om te kunnen gaan (e.g., Raes et al., 2020).

De nadelen van hybride onderwijs liggen vooral op het gebied van de organisatie en didactiek:

- Betrokkenheid studenten en technische beperkingen. Studenten die het onderwijs *online* volgen voelen zich minder betrokken dan de studenten die het onderwijs op locatie volgen (Zydney et al., 2019). Studenten die het onderwijs *online* volgen ervaren vaak een aanzienlijk verschil in de kwaliteit van audio (Weitze et al., 2013). Daarnaast

kunnen studenten die *online* meedoen minder goed zien wat er gebeurt, waardoor zij minder goed kunnen reageren op visuele aanwijzingen dan de studenten op locatie (Weitze et al., 2013). Aanwijzingen zijn belangrijk, maar zijn tegelijkertijd erg moeilijk over te brengen wanneer het onderwijs *online* wordt gevolgd op een klein scherm (Last, 2020).

- Multitasking door de docent. Gerelateerd aan de betrokkenheid van de studenten is de rol van de docent in het betrokken houden van de studenten die *online* onderwijs volgen. Deze moet zich bij hybride onderwijs kunnen richten op de groep studenten in de zaal, maar tegelijkertijd ook op de groep die het onderwijs niet op locatie volgt. Beide groepen moeten op een betrokken en actieve manier kunnen meedoen. Dit vraagt veel focus van de docent (Ørngreen et al., 2015).
- Leerresultaten: nog te weinig over bekend. Uit recent onderzoek blijkt dat het nog niet goed duidelijk is wat de eventuele opbrengst van hybride onderwijs is. Het beeld dat uit dit onderzoek ontstaat is dat hybride onderwijs niet per se een positief effect heeft op leerresultaten, maar ook geen negatief effect. Op dit gebied is meer longitudinaal onderzoek nodig (e.g., Lightner et al., 2016; Raes et al., 2020; Szeto et al. 2014).

Bij navraag onder docenten en studenten aan de VU kwam een duidelijk beeld naar voren over de afgelopen periode tijdens lockdown en de periode waarin er beperkte mogelijkheden waren om weer on-campus onderwijs aan te bieden. De eerdergenoemde voor- en nadelen komen duidelijk naar voren:

Docent A: *“In vergelijking met online onderwijs was het een verademing om op de VU les te kunnen geven, maar het haalt het niet bij een werkcollege waarbij iedereen aanwezig is. Ik vind hybride onderwijs voor werkcolleges daarom echt een noodoplossing. Voor hoorcolleges is het mogelijk wel een oplossing; alleen is ouderwets op het bord schrijven er dan niet meer bij, want daar kan de camera niet op scherpstellen.”* [NB. Hier zijn verschillende oplossingen voor, zie bijvoorbeeld onder deze [link](#).]

Docent B: *“Als docent ben je steeds aan het proberen om twee publieken bij de discussie te betrekken — en dan is er ook nog die chat. Vooral bij een werkcollege waar de discussie rondgaat en mensen op elkaar reageren, is dat best inspannend voor de studenten, en ook voor de docent. Ik voelde me een beetje een diskjockey.”*

Docent C: *“Ik vind het een mooi noodmiddel dat we kunnen gebruiken zolang de corona duurt, vooral blijven doen, maar daarna graag niet langer. Dat wil zeggen: voor werkcolleges/seminars. Ik had een laptop die stond mee te zoomen. Je mist echt het contact met de mensen op afstand. Met een OWL is dat geloof ik wel beter, maar discussiëren zonder dat de studenten elkaar goed kunnen zien werkt moeizaam, de studenten op afstand hebben er moeite mee zich in de strijd te gooien vanaf een afstand. Voor hoorcolleges vind ik het wel heel geschikt - prima als mensen meeluisteren, de participatie is dan toch vooral vragen stellen en dat kan prima via de chatfunctie.”*

Student A: *“Het was heel fijn om weer op de campus te mogen zijn voor het hybride onderwijs tijdens de pandemie. Technisch is het wel echt een uitdaging. Misschien is het wel iets om te continueren na Covid; ik weet dat studenten met veel reistijd het wel prettig vinden om thuis te blijven, maar zelf zou ik altijd op de campus willen zijn”*

Student B: *“Ik vond het wel een heel goed alternatief. Heb het zowel in de collegezaal zelf gevolgd als thuis en vond de interactie tussen online en zaal ook erg goed. Had ook thuis het gevoel dat je echt erbij werd betrokken. Met kleine opdrachten tussendoor was online wel weer wat lastiger uit te voeren vergeleken met in de zaal zelf.”*

Student C: *“Het is zo fijn om weer naar de VU te mogen en direct contact te hebben met medestudenten. Een discussie voeren gaat een stuk makkelijker dan online, maar ook de ervaringen die je bespreekt net buiten het leslokaal had ik heel erg gemist. Het volgen van de les online is een stuk lastiger, maar als je dan weet dat je de volgende weer naar de campus mag is het zeker waard.”*

Student D: *“Ik denk dat hybride op zich haalbaar moet zijn en dat het voor studenten ook echt fijn is als ze de keuze hebben om gezellig naar de vu te komen of relaxed thuis te kijken. Maar zoals gezegd, vaak schieten de technische vaardigheden een beetje tekort. Dat is jammer want het kost vaak veel tijd tijdens zo’n college. En ik denk dat er ook wat beter met een microfoon gewerkt moet worden zodat het thuis altijd goed te verstaan is. Ook met betrekking tot de vragen die in de zaal gesteld worden.”*

Vooruitblik

Hybride onderwijs kent zeker voordelen. Werkdrukverlichting en flexibilisering zijn van groot belang. Tegelijkertijd stelt hybride onderwijs grote eisen aan de techniek in de zalen – iets dat in onze ogen nooit perfect is te krijgen: de afstand tussen studenten binnen en buiten de zaal blijft bestaan. Daarnaast vereist hybride onderwijs specifieke nieuwe didactische kwaliteiten van docenten (werkdrukverzwaring!) en extra organisatorische ondersteuning van docenten.

Als tussenoplossing in tijden waarin het vanwege de geldende regeringsmaatregelen niet mogelijk is om met grote groepen naar de campus te komen, is hybride onderwijs geschikt.

Kijkend naar de toekomst zien we voor grootschalige hoorcolleges wellicht mogelijkheden voor hybride onderwijs, bijvoorbeeld om te voorkomen dat een hoorcollege twee keer gegeven moet worden (meer werk) of vooraf wordt opgenomen (meer werk, en saai). Voor kleinschalig interactief onderwijs zien we die mogelijkheden niet: het is te complex om een goede interactie tussen studenten te bewerkstelligen en om alle studenten even betrokken te laten zijn bij het onderwijs en het is moeilijker om een ‘cohort-gevoel’ onder studenten (‘student community’) op te bouwen. Hierdoor worden de doelen van goed onderwijs niet behaald. De doelen en ambities van het Strategieplan 2020-2025 en van Mixed Classroom zijn niet haalbaar wanneer een deel van de studenten minder goed betrokken is of kan worden bij het onderwijs, dan een ander deel van de studenten.

De inzet van hybride onderwijs lijkt dus een relatief eenvoudige en pragmatische oplossing voor digitalisering van het onderwijs en het bieden van een oplossing aan ruimtegebrek, maar is dat niet. Zorgvuldige afweging van de doelen en onderwijskwaliteit is hier essentieel. Het is hierbij van het grootste belang om rekening te houden met de randvoorwaarden, te denken aan: Hoeveel studenten willen we eigenlijk aan de VU? Hoe richten we de nieuwe gebouwen in? Laten we dat in gezamenlijkheid bespreken.

Literatuur

Graham, C. R. (2006). Blended learning systems. The handbook of blended learning: Global perspectives, local designs. San Francisco: Pfeiffer

Hall, S., Villareal, D. (2015). The hybrid advantage: Graduate students' perspectives of Hybrid education courses. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 25(1), 69-80.

Lightner, C. A., & Lightner-Laws, C. A. (2016). A blended model: Simultaneously teaching a quantitative course traditionally, *online*, and remotely. *Interactive Learning Environments*, 24(1), 224-238.

Ørngreen, R., Levinsen, K., Jelsbak, V., Moller, K. L., & Bendsen, T. (2015). Simultaneous class-based and live video streamed teaching: Experiences and derived principles from the bachelor programme in biomedical laboratory analysis. In Year. *Proceedings of the 14th European Conference on E-learning ECEL 2015*. Reading: Academic Conferences Limited (pp. 451-459).

Raes, A., Detienne, L., Windey, I., & Depaepe, F. (2020). A systematic literature review on Synchronous hybrid learning: gaps identified. *Learning Environments Research*, 23(3), 269-290.

Szeto, E. (2014). A Comparison of *online*/face-to-face students' and instructor's experiences: Examining blended synchronous learning effects. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*,

Weitze, C. L., Ørngreen, R., & Levinsen, K. (2013). The global classroom video conferencing model and first evaluations. *Electronical Journal of e-Learning*, 12(2), 215-266.

Zydney, J. M., Mckimm, P., Lindberg, R., & Schmidt, M. (2019). Here or there instruction: Lessons learned in implementing innovative approaches to blended synchronous learning. *Techtrends*, 63(2), 123-132.

Last, B., & Jongen, S. (2021). *Blended learning en onderwijsontwerp: Van theorie naar praktijk*. Boom uitgevers.